

Omzendbrief KBBJ/ABB 2025/*

////////////////////////////////////
/

Omzendbrief betreffende de strategische
meerjarenplannen 2026-2031 van de lokale en
provinciale besturen volgens de beleids- en
beheerscyclus

Vlaams minister van Binnenland, Steden- en
Plattelandsbeleid, Samenleven, Integratie en
Inburgering, Bestuurszaken, Sociale Economie en
Zeevisserij
Koning Albert II laan 15, 1210 Brussel
T 02 552 68 00
kabinet.crevits@vlaanderen.be

Ter kennisgeving aan:

- de deputaties;
- de colleges van burgemeester en schepenen;
- de vaste bureaus;
- de districtscolleges;
- de raden van bestuur van de autonome gemeente-
en provinciebedrijven en de welzijnsverenigingen

////////////////////////////////////
/

18 juli 2025

Betreft: de strategische meerjarenplannen 2026-2031 van de lokale en provinciale besturen volgens de
beleids- en beheerscyclus

INLEIDING

Het decreet van 22 december 2017 over het lokaal bestuur en het Provinciedecreet van 9 december 2005
bepalen dat de meerjarenplannen van de lokale en provinciale besturen starten in het tweede jaar na de
lokale en provinciale verkiezingen en dat ze lopen tot het einde van het jaar na de daaropvolgende
verkiezingen¹. Dat betekent dat de nieuwe lokale en provinciale bestuursploegen in 2025 hun beleids- en
financiële planning voor de komende jaren opmaken. Ze beschrijven en verankeren die planning in het
strategisch meerjarenplan voor de periode van 2026 tot en met 2031.

De besturen maken dat meerjarenplan op binnen het regelgevend kader over de beleids- en beheerscyclus
voor de lokale en provinciale besturen (BBC). Die regelgeving bepaalt de samenstelling en de minimale
inhoud van het meerjarenplan. Voor de opmaak van het meerjarenplan 2026-2031 gelden er aangepaste

¹ Artikel 254 van het decreet van 22 december 2017 over het lokaal bestuur en artikel 146 van het Provinciedecreet
van 9 december 2005.

regels, schema's en rekeningenstelsels. Dat is een gevolg van twee uitvoeringsbesluiten over de BBC², die in 2023 zijn goedgekeurd om de lees- en bruikbaarheid van de beleidsrapporten voor gemeente- en provincieraadsleden te verbeteren.

De volledige regelgeving over de BBC kan worden geraadpleegd in de [Vlaamse Codex](#). De bepalingen die van toepassing zijn voor de opmaak van het meerjarenplan 2026-2031 zijn vastgelegd in:

- het decreet van 22 december 2017 over het lokaal bestuur (artikel 249–275);
- het Provinciedecreet van 9 december 2005 (artikel 141-164);
- het besluit van de Vlaamse Regering van 30 maart 2018 over de beleids- en beheerscyclus van de lokale en provinciale besturen;
- het ministerieel besluit van 26 juni 2018 tot vaststelling van de modellen en de nadere voorschriften van de beleidsrapporten, de rekeningenstelsels en de digitale rapportering van de beleids- en beheerscyclus van de lokale en provinciale besturen.

Deze omzendbrief brengt voor de lokale en provinciale besturen een aantal punten onder de aandacht die ze bij de opmaak van hun meerjarenplan 2026-2031 niet uit het oog mogen verliezen. Hij bespreekt uitvoerig de vernieuwde samenstelling van het meerjarenplan 2026-2031 en de bijbehorende documentatie. Hij verduidelijkt welke elementen daarin nieuw zijn en wijst op enkele specifieke aandachtspunten. Ook licht hij de mogelijkheden toe voor bijkomende ondersteuning aan lokale en provinciale besturen. Ten slotte bevatten de bijlagen een schematisch overzicht van de samenstelling van het meerjarenplan, samen met verwijzingen naar webpagina's waar lokale en provinciale besturen nuttige aanvullende informatie kunnen terugvinden.

Inhoud

1	PERSPECTIEF VAN HET MEERJARENPLAN.....	4
2	SAMENSTELLING EN INHOUD VAN HET MEERJARENPLAN	6
2.1	De strategische nota.....	6
2.1.1	De beleidsverklaring.....	7
2.1.2	Het overzicht met de beschrijving van de beleidsdoelstellingen	8

² Het besluit van de Vlaamse Regering van 14 juli 2023 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 30 maart 2018 over de beleids- en beheerscyclus van de lokale en de provinciale besturen en het ministerieel besluit van 8 december 2023 tot wijziging van het ministerieel besluit van 26 juni 2018 tot vaststelling van de modellen en de nadere voorschriften van de beleidsrapporten, de rekeningenstelsels en de digitale rapportering van de beleids- en beheerscyclus van de lokale en de provinciale besturen

2.1.3	De prioritaire acties of actieplannen	8
2.2	De financiële nota.....	9
2.2.1	Het financiële doelstellingenplan.....	10
2.2.2	De staat van het financieel evenwicht	10
2.2.3	Het overzicht van de kredieten.....	11
2.3	De toelichting.....	12
2.3.1	Het overzicht van de ontvangsten en uitgaven volgens beleidsdomein (schema T1)	12
2.3.2	Het overzicht van de ontvangsten en uitgaven volgens hun economische aard (schema T2)..	13
2.3.3	Het overzicht van de financiële schulden (schema T3).....	13
2.3.4	Het overzicht van de investeringen.....	13
2.3.5	Het overzicht van de personeelsinzet.....	14
2.3.6	Het overzicht van de verbonden entiteiten	15
2.3.7	Het overzicht van de financiële risico's.....	17
2.3.8	De beschrijving van de grondslagen en assumpties.....	18
3	SAMENSTELLING EN INHOUD VAN DE DOCUMENTATIE BIJ HET MEERJARENPLAN.....	19
4	SPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN.....	21
4.1	Het gecumuleerd budgettair resultaat 2025.....	21
4.2	De uitgaven voor pensioenen.....	21
4.3	De opbrengsten uit retributies.....	24
4.4	De opbrengsten uit boetes	24
4.5	Leasing en soortgelijke schulden.....	25
4.6	Digitale rapportering	25
4.7	De kwaliteit van de registraties.....	26
4.8	Wat als er op 1 januari 2026 geen meerjarenplan is?	26
5	ONDERSTEUNING DOOR ABB.....	27

1 PERSPECTIEF VAN HET MEERJARENPLAN

In de BBC maken de lokale en provinciale besturen hun beleids- en financiële planning op vanuit een meerjarig en strategisch perspectief. Het meerjarenplan vormt de basis voor het beleid van het bestuur gedurende de komende zes jaar. Het is voor de raadsleden het beleidsinstrument bij uitstek. De besturen hebben er alle belang bij om de voorbereiding en de opmaak van het meerjarenplan op een grondige wijze te doen.

In het meerjarenplan staan de te bereiken resultaten of effecten, en de acties en actieplannen die het bestuur daarvoor zal uitvoeren, centraal. Wat wil het bestuur bereiken en wat zal het daarvoor ondernemen? De inhoudelijke beschrijving van die beleidsplanning resulteert in de doelstellingenboom en de **strategische nota**.

Beleidsdoelstellingen zijn idealiter motiverend en richtinggevend geformuleerd: Ze verwijzen naar nagestreefde effecten of gewenste evoluties en toekomstige situaties. Acties of actieplannen formuleren de besturen best duidelijk, voldoende concreet en SMART (specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch, tijdsgebonden): De raadsleden moeten na de lectuur een concreet idee hebben wat de geplande acties inhouden en hoe ze gekoppeld zijn aan het realiseren van de doelstellingen. Waar dat mogelijk en opportuun is, kan het bestuur de periode van uitvoering en het vooropgestelde effect of resultaat verduidelijken en meetbaar maken met indicatoren.

De uittekening van de beleidsmatige aspecten kan uiteraard niet losgekoppeld worden van de vraag om de beschikbare middelen en de vooropgestelde aanwending ervan in kaart te brengen. De raming van de verwachte ontvangsten en uitgaven leidt tot de financiële planning voor zes jaar die, samengevat, weergegeven wordt in de **financiële nota**.

Het beleid en de financiën plannen voor een periode van zes jaar is geen eenvoudige opdracht, het brengt onvermijdelijk een zekere mate van onzekerheid met zich mee. Zowel interne als externe omgevingsfactoren kunnen en zullen het noodzakelijk maken om de planning op geregelde tijdstippen bij te sturen met een aanpassing van het meerjarenplan. Zo'n bijsturing is minstens één keer per jaar wettelijk verplicht. De voorbije legislatuur heeft voldoende aangetoond dat onvoorziene gebeurtenissen de budgettaire planning serieus overhoop kunnen halen. De uitbraak van de coronapandemie in 2020 en de uitzonderlijke opstoot van de inflatie in 2022 waren onmogelijk te voorspellen op het ogenblik dat de lokale besturen in 2019 hun meerjarenplan voor de periode 2020-2025 opmaakten.

Ondanks die onzekerheid wijs ik op het belang van een **zo accuraat mogelijke budgettering**. Als de budgettaire planning onvoldoende accuraat is, krijgen de raadsleden een vertekende voorstelling van de verwachte ontvangsten en uitgaven en van de financiële toestand die daaruit volgt. Het meerjarenplan is een belangrijke leidraad om beleidsbeslissingen te nemen. Een realistische budgettaire planning draagt bij

tot het nemen van haalbare beslissingen. Een te grote overschatting van de uitgaven verhoogt de druk op de (gecorrigeerde) autofinancieringsmarge en het (geconsolideerde) financiële evenwicht onnodig. Dat kan in het slechtste geval leiden tot onnodige besparingen, het inschrijven van leningen die eigenlijk niet nodig zijn en/of het onnodige uitstel van investeringen.

Ook voor de Vlaamse overheid zijn de gegevens van de meerjarenplannen van de lokale besturen essentieel. Ze geven inzicht in het globale beeld en de duurzaamheid van de lokale financiën en kunnen op dat niveau de basis zijn om beleidsbeslissingen te nemen. De Vlaamse overheid bezorgt de gegevens van de meerjarenplannen ook aan de Nationale Bank van België. Die gebruikt de gegevens om aan de Europese instanties te rapporteren over de mate waarin de lidstaat België de Europese budgettaire regels respecteert (ESR-vorderingensaldo en schuld). Een te sterke overschatting van de uitgaven of onderschatting van de ontvangsten leidt tot vertekende informatie. Ook alle andere gebruikers die de lokale financiën analyseren (academici, banken, VVSG, VVP, consultants, burgers), gebruiken de gegevens van de meerjarenplannen. Voor al die gebruikers is het belangrijk dat de besturen de onderliggende ramingen in de meerjarenplannen voldoende accuraat opmaken.

Tijdens de evaluatie over de BBC gaven de raadsleden aan dat ze de meerjarenplannen en de jaarrekeningen die ze onder ogen kregen niet vlot konden lezen en gebruiken. Om de **toegankelijkheid** van de informatie over de beleidsplannen en de financiën voor de raadsleden te bevorderen, zijn verschillende onderdelen van het meerjarenplan aangepast en meer op elkaar afgestemd. De hoofdlijnen van het beleid en de financiën zijn terug te vinden in de strategische en de financiële nota. De toelichting en de documentatie bij het meerjarenplan bevatten meer gedetailleerde informatie.

Tot slot wijs ik erop dat de kwaliteit van het meerjarenplan in grote mate bepaald wordt door het interne planningsproces dat het bestuur voert. Dat proces gaat vooraf aan de totstandkoming van het meerjarenplan en biedt de besturen de kans om keuzes te maken, prioriteiten te stellen en maatregelen te nemen die nodig zijn om een antwoord te bieden op de lokale maatschappelijke behoeften en uitdagingen. De verplichting om bij elke aanpassing van het meerjarenplan een geactualiseerde omgevingsanalyse aan de documentatie toe te voegen, vervalt. Over de inhoud en uitvoering van de omgevingsanalyse en het verloop van het planningsproces legt de regelgeving geen regels op. De beschrijving van de resultaten van de omgevingsanalyse blijft wel een onderdeel van de documentatie bij het meerjarenplan.

Het planningsproces verloopt in principe zowel top-down als bottom-up en in samenwerking tussen de administratie en de politici. Zo is het de bedoeling om de raadsleden al in de voorbereidende periode te betrekken bij de keuze van de prioritaire acties of actieplannen en de indeling in beleidsdomeinen die het bestuur wil gebruiken (zie ook punten 2.1.3 en 2.3.1).

Daarnaast kunnen besturen er het best voor zorgen dat ook lokale belanghebbenden (bijvoorbeeld adviesraden, burgers, wijkcomités) voldoende kunnen participeren in het planningsproces. Het managementteam, dat verantwoordelijk is voor de administratieve voorbereiding van het meerjarenplan, is de integrerende factor die alle input bundelt in één coherent geheel. Zo wordt het meerjarenplan een

“breedbeeldmeerjarenplan” en een gedragen beleidsdocument dat het resultaat is van overleg in de hele organisatie.

2 SAMENSTELLING EN INHOUD VAN HET MEERJARENPLAN

2.1 De strategische nota

De minimale inhoud van de strategische nota is gewijzigd. De focus ligt niet langer alleen op de prioritaire acties of actieplannen. Ze bevat voortaan ook een beleidsverklaring en een volledig overzicht van alle beleidsdoelstellingen. De regelgeving bepaalt dat ze minstens al de volgende elementen omvat:

- 1) een beleidsverklaring met een beknopte beschrijving van het geplande beleid en de financiële kerncijfers voor elk jaar waarop het meerjarenplan betrekking heeft;
- 2) het overzicht van alle beleidsdoelstellingen met een beschrijving ervan;
- 3) de omschrijving van de prioritaire acties en de bijbehorende verwachte ontvangsten en uitgaven voor elk jaar waarop het meerjarenplan betrekking heeft, met een verwijzing naar de beleidsdoelstelling waarbij ze aansluiten;
- 4) een verwijzing naar de plaats waar het overzicht ter beschikking is met de omschrijving van alle beleidsdoelstellingen, actieplannen en acties, en de bijbehorende ramingen van ontvangsten en uitgaven die zijn opgenomen in het meerjarenplan.

De regelgeving bevat geen dwingende bepalingen over het aantal beleidsdoelstellingen, actieplannen of acties en legt geen verplichtingen op over de opname van welbepaalde beleidsinitiatieven of een minimum aandeel van het beleid dat moet worden uitgedrukt in prioritaire acties of actieplannen. De keuzes die het bestuur maakt over het aantal doelstellingen en (prioritaire) acties of actieplannen, en een heldere formulering ervan, zijn echter van essentieel belang om van de strategische nota voor de raadsleden een vlot toegankelijk en bruikbaar document te maken.

Ik verwacht van de besturen daarin doordachte keuzes te maken om ervoor te zorgen dat de strategische nota een makkelijk hanteerbaar en leesbaar geheel wordt. Om raadsleden vlot te laten zoeken in de documenten, moeten alle onderdelen van het meerjarenplan en de bijhorende documentatie, digitaal doorzoekbaar zijn via een automatische zoekfunctie, zoals CTRL-F. De regelgeving legt geen bestandsformaat of andere vormvereisten op. Het bestuur kan kiezen voor Word, pdf, Excel, een interactieve omgeving op de website, of een andere vorm.

2.1.1 De beleidsverklaring

De beleidsverklaring vertrekt vanuit de politieke visie van het bestuur en plaatst de beleidskeuzes die het bestuur maakt op de voorgrond. Ze is ingevoerd om de toegankelijkheid van het meerjarenplan in het algemeen, en van de strategische nota in het bijzonder, te versterken.

De regelgeving legt geen standaardschema, model of nadere vormelijke voorschriften op. Zo beschikt het bestuur over alle mogelijkheden om die informatie volledig af te stemmen op de informatiebehoeften en -wensen van de eigen raadsleden. De informatie in de beleidsverklaring kan betrekking hebben op alle aspecten van het geplande beleid, ongeacht of het bestuur ze in het meerjarenplan wel of niet uitdrukt als prioritaire acties of actieplannen. Dat geeft besturen meer ruimte dan vroeger om de belangrijkste beleidskeuzes en de financiële impact ervan te presenteren.

Die vrijheid biedt de besturen de kans om de praktische invulling op verschillende manieren aan te pakken. Zo kan ze opgevat worden als een eerder politieke verklaring in het verlengde van het bestuursakkoord, los van de techniciteit van de doelstellingen. Evengoed kan ze gebruikt worden om op een beperkt aantal bladzijden een samenvatting te geven van het beleid en de belangrijkste ontvangsten, uitgaven en de financiële toestand die in de tientallen of honderden bladzijden van het meerjarenplan vervat zitten. Zo vormt ze als het ware de poort die zorgt voor een betere toegang tot de meer technische onderdelen van het meerjarenplan.

De kerncijfers in de beleidsverklaring waarvoor elk bestuur minimaal de absolute waarde moet weergeven per jaar dat in het meerjarenplan is opgenomen, zijn wel vastgelegd in het MB BBC:

- 1) de autofinancieringsmarge;
- 2) het beschikbaar budgettair resultaat;
- 3) de financiële schuld;
- 4) de investeringsuitgaven voor materiële en immateriële vaste activa en toegestane investeringssubsidies;
- 5) de uitgaven voor toegestane werkings- en investeringssubsidies aan de politiekezone;
- 6) de uitgaven voor toegestane werkings- en investeringssubsidies aan de hulpverleningszone;
- 7) de personeelsuitgaven;
- 8) de aanslagvoet en de ontvangsten uit de aanvullende personenbelasting;
- 9) de aanslagvoet en de ontvangsten uit de opcentiemen op de onroerende voorheffing;
- 10) de ontvangsten uit algemene en specifieke werkingsubsidies;
- 11) het aantal inwoners op 1 januari 2025.

Een bestuur kan ervoor kiezen om zelf andere kerncijfers (absolute waarden of verhoudingsgetallen) toe te voegen in functie van de lokale context en informatiebehoeften. Als een kerncijfer voor een bepaald type van bestuur niet van toepassing is, moet het bestuur dat cijfer niet vermelden.

Het geheel van die kerncijfers in de beleidsverklaring vormt een financiële steekkaart die de raadsleden een helder en beknopt overzicht biedt van de belangrijkste globale financiële gegevens van het bestuur. Bij elk kerncijfer moet het bestuur verwijzen naar de plaats in het meerjarenplan of de bijbehorende documentatie waar de raadsleden over dat kerncijfer meer detailinformatie kunnen lezen.

2.1.2 Het overzicht met de beschrijving van de beleidsdoelstellingen

De strategische nota moet een globaal overzicht bevatten van de beleidsdoelstellingen van het bestuur. Daarin neemt het bestuur **alle** beleidsdoelstellingen op, ongeacht of er prioritaire acties onder ressorteren of niet. Zo krijgen de raadsleden in de strategische nota ook een duidelijk beeld van de beleidsdoelstellingen waar geen prioritaire acties of actieplannen aan gekoppeld zijn en een beter zicht op het geheel van de doelstellingen.

Voor de toegankelijkheid van de strategische nota is het belangrijk om dat overzicht niet te beperken tot een loutere opsomming van de beleidsdoelstellingen. De verwijzing in de regelgeving naar “een beschrijving van de beleidsdoelstelling” houdt in dat het de bedoeling is dat het bestuur voor elke beleidsdoelstelling een **kwalitatieve omschrijving** toevoegt. Zo kunnen de raadsleden zich een voldoende concreet beeld vormen van de werkelijke inhoud van de doelstelling.

Het is verplicht om het overzicht van de beleidsdoelstellingen in de strategische nota zelf op te nemen. Een vermelding dat de beschrijving van (bepaalde) beleidsdoelstellingen terug te vinden is in het detailoverzicht met alle beleidsdoelstellingen, acties en actieplannen in de documentatie bij het meerjarenplan volstaat niet. Dat komt niet tegemoet aan de concrete verwachting van de raadsleden en de Vlaamse overheid.

2.1.3 De prioritaire acties of actieplannen

Met het oog op een adequate beleidscyclus geeft het bestuur bij de opmaak van de beleidsplanning ook weer welke actieplannen en acties het zal ondernemen om de vooropgestelde resultaten en beleidsdoelstellingen te realiseren. Elk bestuur kiest zelf of het de informatie in de strategische nota presenteert op het niveau van de acties of de actieplannen.

Door de acties en actieplannen voor de volledige beleidsplanning weer te geven ontstaat er een duidelijker beeld over het verband tussen het overzicht van alle beleidsdoelstellingen enerzijds, en de omschrijving van de acties of actieplannen en de bijbehorende verwachte ontvangsten en uitgaven daarvoor, anderzijds.

Het bestuur geeft daarbij aan welke acties en/of actieplannen prioritair zijn.

Bij de omschrijving van de acties of de actieplannen geeft het bestuur telkens weer aan welke beleidsdoelstelling ze bijdragen.

De strategische nota geeft voor de beschreven acties of actieplannen telkens ook de verwachte ontvangsten en uitgaven weer voor ieder jaar in de periode van 2026 tot 2031. Om de leesbaarheid van de strategische nota te bevorderen geldt niet langer de verplichting om de opgenomen cijfers op te splitsen in exploitatie, investeringen of financiering. Die meer gedetailleerde informatie is beschikbaar in de lijst met alle beleidsdoelstellingen, actieplannen, acties en de bijbehorende uitgaven en ontvangsten voor de exploitatie, de investeringen en de financiering in de documentatie bij het meerjarenplan.

Als het bestuur opteert voor een selectie van prioritaire acties of actieplannen, kan het de raadsleden die selectie laten maken in de voorbereidende periode. Die werkwijze geeft de selectie meer draagvlak en verhoogt de betrokkenheid en de impact van de raadsleden. Ze zorgt ervoor dat de rapportering beter beantwoordt aan hun informatieverwachtingen en voldoende bruikbare informatie geeft over de aspecten die ze nauwgezet willen opvolgen. Ze is in feite ook de concrete uitvoering van de regelgevende bepaling die een prioritaire actie definieert als een actie die **de raad** dermate belangrijk vindt dat het bestuur er expliciet over moet rapporteren in de beleidsrapporten.

De beleidsdoelstellingen, actieplannen en acties in de strategische nota kunnen zowel betrekking hebben op de externe dienstverlening als op de interne werking. Als een bestuur een speerpunt maakt van de opmaak en de opvolging van een deontologische code voor de politici en de administratie bijvoorbeeld, kan het ervoor kiezen om dat op te nemen bij de prioritaire acties. Zo zullen ook de opvolgingsrapportering, de jaarrekening en elke aanpassing van het meerjarenplan voor de raadsleden informatie aanreiken over de opvolging en toepassing van de regels over deontologie en integriteit.

Al die ruimere mogelijkheden en vereisten voor de beschrijving van het beleid in de strategische nota moeten de kansen op een grondig debat in de gemeenteraad over de inhoud van de beleidsaccenten versterken.

2.2 De financiële nota

De financiële nota bestaat net als voorheen uit de volgende 3 schema's:

- 1) het financiële doelstellingenplan (schema M1);
- 2) de staat van het financieel evenwicht (schema M2);
- 3) het overzicht van de kredieten (schema M3).

2.2.1 **Het financiële doelstellingenplan**

Het financiële doelstellingenplan toont vanuit de beleidsmatige invalshoek de geraamde ontvangsten en uitgaven volgens de beleidsdoelstellingen. In tegenstelling tot vroeger moet dat schema voortaan de

geraamde ontvangsten en uitgaven voor elke beleidsdoelstelling individueel weergeven, ongeacht of het een beleidsdoelstelling is die prioritair acties of actieplannen bevat of niet. Het moet de raadsleden een volledig overzicht bieden van de beleidsdoelstellingen en de middelen die het bestuur voor elke doelstelling uittrekt.

Daarnaast moet dat schema duidelijk maken hoeveel de verwachte ontvangsten en uitgaven bedragen voor de geplande transacties die het bestuur niet aan beleidsdoelstellingen koppelt. De regelgeving verplicht het bestuur immers niet om alle transacties ook aan een beleidsdoelstelling te koppelen. Als dat om een relatief omvangrijk bedrag gaat, is het logisch om in de toelichting of documentatie bijkomende informatie te verschaffen over de belangrijkste activiteiten die hieronder vallen.

Het schema toont per rubriek telkens alleen de totale uitgaven en ontvangsten, en niet langer de uitgesplitste cijfers volgens de indeling in exploitatie, investeringen en financiering.

2.2.2 De staat van het financieel evenwicht

De inhoud en de vorm van de staat van het financieel evenwicht in het meerjarenplan zijn niet gewijzigd. Het schema M2 moet aantonen dat het meerjarenplan 2026-2031 financieel in evenwicht is volgens de gekende normen en voorwaarden die daarvoor gelden:

- het beschikbaar budgettair resultaat mag voor geen enkel jaar in de periode van 2026 tot 2031 negatief zijn;
- de autofinancieringsmarge (AFM) mag niet negatief zijn voor het jaar 2031.

Een bijkomende voorwaarde is dat de jaarrekening over het boekjaar 2024, die uiterlijk op 30 juni 2025 moet zijn vastgesteld, in het meerjarenplan verwerkt is om het financiële evenwicht te kunnen aantonen. Het is belangrijk om de jaarrekening tijdig op te maken en de resultaten van de vorige bestuursperiode volledig mee te nemen bij de opmaak van de planning voor de komende zes jaar.

Formeel wordt het structurele financiële evenwicht beoordeeld aan de hand van de AFM in 2031. Als de AFM in de overige jaren van het meerjarenplan een negatieve waarde zou vertonen, is het wenselijk om de oorzaken daarvoor kort toe te lichten.

De twee bovenvermelde normen worden aangevuld met 4 indicatoren: de gecorrigeerde AFM en drie indicatoren over het geconsolideerde financiële evenwicht. De gecorrigeerde AFM is een indicator die abstractie maakt van de gekozen financieringswijze. Hij geeft weer hoe groot de AFM is als rekening wordt gehouden met een jaarlijkse aflossing van de totale financiële schuld, ongeacht de financieringsvorm en de terugbetalingsmodaliteiten. Voor de berekening ervan gaat het bestuur uit van de gecorrigeerde aflossingen van de financiële schuld en niet van de reële periodieke aflossingen (bijvoorbeeld bullet- of balloonleningen). De indicatoren voor het geconsolideerde evenwicht in het meerjarenplan van de moederbesturen (gemeente en OCMW, provincie) tonen het beschikbaar budgettair resultaat, de AFM en de gecorrigeerde AFM niet

alleen voor het moederbestuur, maar ook voor zijn eventuele autonome gemeente- en provinciebedrijven - en districten.

Die bijkomende indicatoren zijn geen afdwingbare normen, maar ik verwacht wel dat de besturen hiermee rekening houden. Dat impliceert dat ze de uitkomst ervan voldoende duiden en indien nodig maatregelen nemen om te voorkomen dat bepaalde van die indicatoren systematisch onder nul zouden gaan.

De staat van het financieel evenwicht van de gemeente en het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn (OCMW) toont de raadsleden ook het beschikbaar budgettair resultaat, de AFM en de gecorrigeerde AFM van elk autonoom gemeentebedrijf en district, en het totaal voor elk van die indicatoren voor de hele groep. Voor de provincies en hun autonome provinciebedrijven geldt hetzelfde principe. Die financiële evenwichtsindicatoren geven de raadsleden inzicht in de gezondheid van de financiën van de hele groep.

De moederbesturen zijn er zelf verantwoordelijk voor dat hun verzelfstandigde entiteiten hun cijfers tijdig aanleveren. In principe beschikt de gemeente of provincie bij de opmaak van haar eigen meerjarenplan al over definitieve gegevens over haar autonome bedrijven. Als het meerjarenplan van het autonome gemeente- of provinciebedrijf nog niet is vastgesteld, moet er van voorlopige cijfers uitgegaan worden.

2.2.3 Het overzicht van de kredieten

Ook de vorm en de inhoud van het overzicht van de kredieten (schema M3) wijzigen niet. Dat overzicht toont de kredieten die de raadsleden vaststellen voor het jaar 2026. Zolang de gemeente en haar OCMW nog altijd twee afzonderlijke rechtspersonen zijn, blijven ze over afzonderlijke kredieten beschikken om verbintenissen aan te gaan.

De regelgeving beperkt de kredieten op het totale bedrag van de exploitatie-uitgaven, het totale bedrag van de investeringsuitgaven, het totaal voor de toegestane leningen en voor betalingsuitstel en het totaal voor de op te nemen leningen en leasings. Die beperking is niet van toepassing voor de autonome gemeente- en provinciebedrijven die eigen regels hebben vastgesteld voor de kredietbewaking. Ze geldt ook niet voor de welzijnsverenigingen, die verplicht zijn om daar eigen beheersregels voor op te stellen.

2.3 De toelichting

De toelichting is een integraal onderdeel van het meerjarenplan. Ze bevat minstens de volgende schema's en overzichten:

- 1) het overzicht met de geraamde ontvangsten en uitgaven volgens de functionele indeling in beleidsdomeinen die de raad bepaalt (schema T1);

- 2) het overzicht met de verwachte ontvangsten en uitgaven volgens hun economische indeling naar soort (schema T2);
- 3) het overzicht met de verwachte evolutie van de financiële schulden (schema T3);
- 4) het overzicht van de geplande investeringen;
- 5) het overzicht van de personeelsinzet;
- 6) het overzicht van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en andere verbonden entiteiten;
- 7) het overzicht van de financiële risico's;
- 8) een beschrijving van de grondslagen en assumpties die het bestuur gehanteerd heeft voor de raming van de ontvangsten en uitgaven die in het meerjarenplan zijn opgenomen;
- 9) een verwijzing naar de plaats waar de documentatie bij het meerjarenplan beschikbaar is.

De regelgeving koppelt geen kredietbewaking aan de overzichten in de toelichting. In vergelijking met vroeger geeft de toelichting op een andere manier informatie over de investeringen, de financiële schulden, de personeelsinzet en de verbonden entiteiten. De schema's met de ontvangsten en uitgaven volgens de functionele en economische aard hebben beperkte aanpassingen ondergaan.

2.3.1 Het overzicht van de ontvangsten en uitgaven volgens de beleidsdomeinen (schema T1)

Dit overzicht toont vanuit de functionele invalshoek de geraamde ontvangsten en uitgaven volgens de indeling in beleidsdomeinen die het bestuur zelf gekozen heeft. Om de leesbaarheid te bevorderen bevat dat schema per beleidsdomein alleen nog de totale uitgaven en ontvangsten en niet langer uitgesplitste bedragen volgens de indeling in exploitatie, investeringen en financiering. Die meer gedetailleerde informatie is beschikbaar in het overzicht met de cijfers per beleidsveld in de documentatie bij het meerjarenplan.

De regelgeving schrijft voor dat de samenstelling van de beleidsdomeinen wordt bepaald door de raad, met uitzondering van de samenstelling van het beleidsdomein "Algemene Financiering". Om de betrokkenheid en de informatiewaarde voor de raadsleden te verhogen, is het aangewezen de raadsleden de samenstelling van de beleidsdomeinen te laten bepalen in de voorbereidende periode. Net zoals vroeger geeft het bestuur in de documentatie een volledig overzicht van de samenstelling van de beleidsdomeinen met de beleidsvelden die daarin zijn opgenomen.

2.3.2 Het overzicht van de ontvangsten en uitgaven volgens de economische aard ervan (schema T2)

Dit schema geeft vanuit de economische invalshoek een overzicht van de geraamde ontvangsten en uitgaven volgens de soorten ontvangsten en uitgaven. De wijzigingen in dit schema zijn beperkt. De rubriek “ontvangsten uit de werking” is uitgesplitst in twee rubrieken: “ontvangsten uit retributies” en “andere ontvangsten uit de werking”. Daarnaast toont het schema de inkomsten uit administratieve boetes in een afzonderlijke rubriek in plaats van in één bedrag samen met de lokale belastingen.

2.3.3 Het overzicht van de financiële schulden (schema T3)

Het schema van de financiële schulden is grondig aangepast om het minder technisch te maken. Het geeft een overzicht van:

- de (geraamde) financiële schulden op 1 januari van elk jaar in de periode van 2026 tot 2031;
- de nieuwe leningen en leasings die het bestuur volgens de budgettaire planning per jaar zal aangaan in de periode van 2026 tot 2031;
- de kapitaalsaflossingen die per jaar zullen worden gedaan in de periode van 2026 tot 2031;
- de (geraamde) financiële schuld die daar op 31 december van elk jaar uit volgt voor de periode van 2026 tot 2031.

Bovendien maakt elke rubriek voortaan het onderscheid tussen schulden uit obligatieleningen, schulden uit leasingcontracten en soortgelijke overeenkomsten (bijvoorbeeld erfpachten), schulden aan banken en schulden uit andere leningen. Het overzicht moet in één schema tonen hoe de financiële schulden van het bestuur zullen evolueren als alle ingeschreven leningen worden opgenomen.

2.3.4 Het overzicht van de investeringen

De rapportering over de geplande investeringen verloopt voortaan met een globaal overzicht. De vroegere regeling met investeringsprojecten, gekoppeld aan prioritaire acties, is afgeschaft omdat die voorstelling te technisch was en onvoldoende overzicht bood op het totale investeringsprogramma.

Het nieuwe overzicht moet een beknopte omschrijving weergeven van de investering en de daarvoor geraamde uitgaven en eventuele ontvangsten (bijvoorbeeld investeringssubsidies). Het moet minstens de volledige periode 2026-2031 bestrijken en de investeringen per jaar tonen. Als een welbepaalde investering langer loopt dan tot 2031, moet ook het geraamde bedrag worden weergegeven voor de jaren die buiten de periode van het meerjarenplan vallen.

De regelgeving legt geen standaardschema op. De besturen bepalen zelf de manier waarop ze het overzicht van hun investeringen presenteren en de indeling die ze daarbij als invalshoek(en) gebruiken. Zo kan een bestuur kiezen voor een voorstelling volgens een bepaalde economische of functionele indeling, een indeling

volgens doelstellingen, actieplannen of acties, een combinatie van een of meer van die aspecten, of voor een andere ordening.

Het is van groot belang dat het bestuur een **doordachte investeringsplanning** opmaakt. De gemeentelijke en provinciale investeringsinspanningen die nodig zijn, zullen alleen kunnen worden uitgevoerd als de besturen ze met een realistische timing inschrijven in het meerjarenplan en er vervolgens voor zorgen dat ze de investeringsprojecten goed opvolgen en uitrollen. Een overambitieuze investeringsplanning waarvan een belangrijk deel niet kan worden uitgevoerd, zet onnodig druk op het financiële evenwicht van het meerjarenplan en remt mogelijk andere beleidsinitiatieven af.

2.3.5 Het overzicht van de personeelsinzet

De personeelsuitgaven vormen een belangrijk aandeel in de totale uitgaven van een lokaal of provinciaal bestuur. Ze zijn per categorie af te lezen in het overzicht van de ontvangsten en uitgaven volgens de economische aard ervan (schema T2).

Tijdens de evaluatie over de beleidsrapporten signaleerden de raadsleden evenwel dat ze onvoldoende zicht kregen op de samenstelling van het personeelsbestand. Daarom moet de toelichting van het meerjarenplan, naast de personeelsuitgaven, vanaf 2026 ook een overzicht bevatten dat meer informatie verschaft over de personeelsinzet binnen het bestuur. Dat overzicht moet de raadsleden een duidelijk beeld geven van het aantal voltijds equivalenten dat het bestuur per afdeling of dienst inzet.

Voor het overige kiezen de besturen zelf welke bijkomende gegevens ze in het overzicht van de personeelsinzet opnemen. Zo kunnen ze aanvullend bijvoorbeeld ook de personeelsaantallen volgens het aantal koppen per afdeling of dienst vermelden, een onderscheid maken tussen de effectief ingevulde en de nog niet ingevulde (nieuwe) functies, geraamde uitgaven weergeven, enzovoort.

De regelgeving legt geen vast schema op en bepaalt geen exacte datum waarop de momentopname moet gebeuren. Het overzicht moet uiteraard voldoende actueel zijn. Om de raadsleden correct te informeren, kan het overzicht het best de datum vermelden waarop de personeelsinzet in kaart gebracht heeft.

2.3.6 Het overzicht van de verbonden entiteiten

De raadsleden geven al een langere tijd aan dat ze onvoldoende zicht krijgen op de activiteiten van en de uitgaven voor organisaties waarmee hun bestuur nauw verbonden is (zoals politie- en hulpverleningszones, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, verenigingen of vennootschappen voor maatschappelijk welzijn, autonome gemeente- en provinciebedrijven, enzovoort). In het overzicht van de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en al de andere verbonden entiteiten moeten de raadsleden op een eenvoudige manier kunnen zien met welke entiteiten een verbondenheid bestaat en hoeveel geld er naar elke entiteit gaat.

De regelgeving legt geen vast schema op. Het bestuur kan het overzicht volgens de eigen inzichten presenteren in de vorm die het zelf het meest gepast acht (bijvoorbeeld een lijst of een schematisch overzicht). De regelgeving bevat geen exhaustieve lijst van verbonden entiteiten, maar wel een definitie: een verbonden entiteit is elke organisatie die bijdraagt aan de uitvoering van gemeentelijke of provinciale taken of elke organisatie waarvoor het lokaal of provinciaal bestuur de wettelijke, statutaire of feitelijke verplichting heeft om rechtstreeks of onrechtstreeks tussen te komen in verliezen of tekorten.

Bij de opmaak van het overzicht moeten de besturen deze wettelijke definitie **ruim interpreteren**. Een entiteit is verbonden als een gemeente-, OCMW-, of provinciebestuur een invloed van betekenis heeft op de financiële en operationele beslissingen van de organisatie in kwestie, of er direct of indirect (bijvoorbeeld via een autonoom gemeente- of provinciebedrijf) controle op kan uitoefenen.

Een controle- of beslissingsrecht kan zich daarbij op verschillende manieren uiten. Zo kan het gaan om een vertegenwoordiging in het bestuursorgaan, een deelname aan het beslissingsproces (bijvoorbeeld een goedkeuringsbevoegdheid voor de begroting), belangrijke transacties tussen beide partijen, borgstellingen of financieringen, uitwisseling of terbeschikkingstelling van personeel, enzovoort. De verbondenheid kan voortvloeien uit aandelenbezit (deelnemingen), uit de statuten, uit een (beheers)overeenkomst of kan blijken uit feitelijke situaties (bijvoorbeeld aanzienlijke vorderingen die worden aangehouden).

Verbonden organisaties die de besturen op basis van de bovenvermelde kenmerken altijd in dat overzicht moeten opnemen, zijn:

- publiekrechtelijke (bijvoorbeeld autonome gemeente- en provinciebedrijven) en privaatrechtelijke (bijvoorbeeld vzw's) verzelfstandigde agentschappen (en filialen daarvan);
- verenigingen en vennootschappen voor maatschappelijk welzijn;
- intergemeentelijke samenwerkingsverbanden (en eventuele filialen), ongeacht hun juridische vorm;
- politiezones;
- hulpverleningszones;
- besturen van de eredienst;
- centra voor algemeen welzijn;
- sociale woonmaatschappijen;
- alle entiteiten waarmee het bestuur een duurzame band heeft en die zijn opgenomen onder de financiële vaste activa.

Om de financiële stromen naar die verbonden entiteiten tot uiting te brengen moet het bestuur per verbonden entiteit de geraamde financiële tussenkomst weergeven. Dat betekent dat het overzicht minstens rapporteert over de algemene bijdragen die, in welke vorm ook (werkingssubsidie, investeringssubsidie, financiering, tussenkomst in het resultaat), voor die entiteit zijn ingeschreven in het meerjarenplan.

Om de informatiewaarde voor de raadsleden te versterken, is het aangewezen dat overzicht op te stellen vanuit een breder financieel perspectief dan alleen maar de algemene bijdragen en om meteen ook het

onderscheid aan te duiden tussen de algemene bijdragen en de specifieke vergoedingen (bijvoorbeeld voor geleverde diensten, specifieke erelonen of beschikbaarheidsvergoedingen voor projecten) voor de betrokken entiteit. Als het bestuur de financiële informatie in het overzicht beperkt tot de algemene bijdragen, kan het dat het best ook expliciet aangeven. Zo is het voor de raadsleden duidelijk dat bijkomende specifieke vergoedingen daar niet in begrepen zijn.

Naast de omschrijving van de verbonden entiteit en de financiële tussenkomst ervoor, bepaalt de regelgeving geen bijkomende verplichte vermeldingen. Om de raadsleden adequaat te informeren, kan het bestuur voor de verbonden entiteiten waar relatief veel middelen naartoe gaan aanvullende informatie opnemen over:

- de aard van de verbondenheid (de juridische vorm en de onderlinge verhouding, de bestuursmandaten of vormen van inspraak en overleg);
- de looptijd van de samenwerking (bijvoorbeeld bij intergemeentelijke samenwerkingsverbanden);
- een aantal kerngegevens, zoals de balanswaarde, de waarde van het eigen en het vreemd vermogen, het boekhoudkundig resultaat, een inschatting van het risico (bijvoorbeeld laag, gemiddeld, hoog).

Het is niet de bedoeling om de lijst van verbonden entiteiten te beperken tot de entiteiten waarvoor men een verplichting kan opnemen die in een bedrag uitgedrukt is.

Als het niet mogelijk is om de verbondenheid uit te drukken in een bedrag, kan het bestuur een zo concreet mogelijke beschrijving geven van de verplichting die ten laste van het bestuur kan komen of van de manier waarop de verbondenheid tot stand gekomen is. De finale bedoeling bestaat erin de raadsleden in de toelichting van het meerjarenplan 2026-2031 informatie te verschaffen over en inzicht te geven in de bestuurlijke en financiële relaties met die andere entiteiten waarmee een verbondenheid of samenwerking bestaat, waaruit op een of andere manier verplichtingen, lasten of risico's (kunnen) voortspuiten. Die informatie moet bijdragen aan een versterking van de democratische controle.

2.3.7 Het overzicht van de financiële risico's

Een belangrijk onderdeel van de toelichting is het overzicht met de beschrijving van de financiële risico's die het bestuur loopt. Financiële risico's kunnen de cijfers van de financiële nota van het meerjarenplan in belangrijke mate nuanceren. Een volledig en transparant overzicht van die financiële risico's is onontbeerlijk om een correcte inschatting te kunnen maken van de werkelijke toestand van de financiën van het bestuur. Daarom moeten de raadsleden er voldoende duiding over krijgen in de toelichting van het meerjarenplan.

De regelgeving bevat geen definitie van de term 'financieel risico', noch een exhaustieve lijst van de elementen die een bestuur onder de financiële risico's moet opnemen. De financiële risico's kunnen verschillende vormen aannemen. Het kan onder meer gaan om risico's die voortvloeien uit:

- het schuldbeheer en de aard van bepaalde schulden:
 - o een renterisico: het risico op hogere intrestlasten door de wijzigende markttrente;

- een aflossingsrisico: het risico op terugbetalingsmoeilijkheden bij leningen en leasings die niet worden terugbetaald volgens het klassieke patroon van periodieke aflossingen, maar waarvan de schuld geheel of gedeeltelijk afgelost wordt op een later tijdstip, dat eventueel zelfs niet meer binnen de periode van het meerjarenplan 2026-2031 valt (bijvoorbeeld bullet- en balloonleningen, straight loans);
 - een liquiditeits- en herfinancieringsrisico: het risico om in de toekomst onvoldoende financiering te vinden om de toekomstige investeringen te financieren;
- de evolutie van bepaalde exploitatieontvangsten (bijvoorbeeld bepaalde fiscale ontvangsten of subsidies die kunnen verminderen of wegvallen door beslissingen van hogere overheden);
 - de evolutie van bepaalde exploitatie-uitgaven die kunnen toenemen (bijvoorbeeld de toename van de basis- en responsabiliseringsbijdragen voor pensioenverplichtingen van mandatarissen en statutaire personeelsleden, de toename van kosten door de exploitatie van een nieuwe sporthal, een zwembad of een cultuurcentrum);
 - de indicaties over mogelijke insolventie van organisaties waaraan het bestuur leningen heeft toegekend of waarvoor toe te kennen leningen in het meerjarenplan zijn ingeschreven;
 - verleende of te verlenen borgstellingen;
 - bijzondere verplichtingen tegenover verbonden partijen (bijvoorbeeld autonome gemeente- of provinciebedrijven, welzijnsverenigingen, politie- of hulpverleningszones) of verbintenissen die vastliggen in langdurige overeenkomsten, zoals overeenkomsten voor publiek-private samenwerking (PPS) of Design, Build, Finance and Maintain-contracten (DBFM);
 - beleggingen waaraan risico's verbonden zijn: de solvabiliteit van de instelling waarbij het bestuur belegt, de mate waarin het kapitaal van de beleggingen is gewaarborgd, de mate waarin de opbrengst van de beleggingen is gewaarborgd;
 - geplande verkopen van onroerende goederen (bijvoorbeeld het risico dat de gevraagde of geraamde prijs niet verkregen wordt);
 - hangende juridische geschillen met aannemers, leveranciers of personeelsleden.

Het gaat er vooral om de raadsleden te wijzen op (potentiële) risico's die een belangrijke impact kunnen hebben op de financiële situatie van het bestuur als ze zich voltrekken. Daarom moet de toelichting van de beleidsrapporten een duidelijk overzicht geven van de concrete financiële risico's die het bestuur loopt, de potentiële omvang ervan (bedrag, impact, budgettaire gevolg) en de middelen waarover het bestuur beschikt om het risico (geheel of gedeeltelijk) af te dekken.

2.3.8 De beschrijving van de grondslagen en assumpties

Om de raadsleden de mogelijkheid te geven de inhoud van de financiële nota van het meerjarenplan goed te beoordelen, moet het bestuur in de toelichting van het meerjarenplan de belangrijkste uitgangspunten toelichten die het gebruikt om de ontvangsten en de uitgaven te ramen. De regelgeving definieert niet wat “grondslagen en assumpties” zijn en legt geen hypothesen, percentages of groeivoeten op. Door de diversiteit en het specifieke karakter per bestuur is het niet mogelijk om een exhaustieve lijst van grondslagen en assumpties te bepalen. In de praktijk kan het onder meer gaan om de volgende aspecten:

- Voor de personeelsuitgaven:
 - o de toegepaste (evolutie van de) loonindex;
 - o de evolutie van de samenstelling van het personeelsbestand (aantallen, prestatiebreuken, niveaus, pensioneringen, langdurige afwezigheden, aanwervingen, externalisering van verplichtingen, enzovoort.);
 - o de basis voor de berekening van de presentiegelden;
 - o de beleidskeuzes op het vlak van het statuut (statutairen versus contractuelen, toelagen en vergoedingen, extralegale voordelen, enzovoort.);
- voor de aankoop van goederen en diensten:
 - o het gehanteerde stijgingstempo;
 - o toegepaste afwijkingen voor de aankoop van welbepaalde goederen en diensten;
 - o bijzondere evoluties door nieuwe of eenmalige feiten (bijvoorbeeld de opstart van een nieuwe dienstverlening);
- voor de toegestane subsidies: de gebruikte parameters (per entiteit) voor de evolutie van de geraamde subsidies aan derden (bijvoorbeeld stabiel gehouden, indexatie toegepast, invloed van bepaalde eenmalige elementen);
- voor de uitgaven voor leefloon en andere individuele hulpverlening van het OCMW: de gebruikte parameters qua aantal leefloongerechtigden per subsidiecategorie;
- voor de financiële uitgaven:
 - o de rente-evolutie voor de leningen die het bestuur zal opnemen of waarvan de rentevoet wordt herzien;
 - o eenmalige financiële kosten ingevolge bijzondere overeenkomsten (bijvoorbeeld bepaalde PPS-overeenkomsten);
- voor de investeringsuitgaven: informatie over de wijze waarop de uitgaven voor (bepaalde) investeringen werden geraamd;
- voor de ontvangsten:

- de uitgangspunten voor de inschatting van de evolutie van de ontvangsten uit de aanvullende personenbelasting (APB) en de opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV): de verklaring voor het evolutiepercentage, eenmalige verhogingen of verlagingen, de motivering voor afwijkingen van de ramingen van de FOD Financiën en de Vlaamse Belastingdienst;
- de hypothesen die het bestuur gebruikt heeft voor de raming van nieuwe belastingen, de afschaffing van belastingen, tariefverhogingen of tariefverlagingen van belastingen en retributies;
- de informatie waarop het bestuur zich gebaseerd heeft voor de inschrijving van de te ontvangen algemene werkingssubsidies;
- de manier waarop het bestuur de specifieke werkingssubsidies en ontvangsten uit prestaties heeft ingeschat;
- de wijze van berekening van te ontvangen investeringssubsidies;
- de aannames bij de geplande verkoop van activa (eigen inschatting, officiële schatting);
- de gehanteerde criteria voor de (wijziging van de) terugbetaling van toegestane leningen.

3 SAMENSTELLING EN INHOUD VAN DE DOCUMENTATIE BIJ HET MEERJARENPLAN

Samen met het ontwerp van het meerjarenplan bezorgt het bestuur de raadsleden ook de bijbehorende documentatie bij dat beleidsrapport. Die documentatie bevat meer gedetailleerde gegevens en achtergrondinformatie die de raadsleden in staat moet stellen om de meer gebalde informatie in het meerjarenplan beter te kunnen interpreteren. De minimale inhoud is vastgelegd in het MB BBC.

Elk bestuur bepaalt zelf (bijvoorbeeld in het huishoudelijk reglement) op welke wijze het de documentatie ter beschikking stelt van de raadsleden. Het bestuur kan bijvoorbeeld kiezen om de documentatie alleen digitaal ter beschikking te stellen. Net als het meerjarenplan moet ze volledig digitaal doorzoekbaar zijn.

De minimale inhoud van de documentatie is gewijzigd in aansluiting op de bevindingen bij de evaluatie van de BBC. De aangebrachte aanpassingen zorgen voor een betere balans tussen beleids- en financiële informatie op hoofdlijnen in de beleidsrapporten en gedetailleerde gegevens over de volledige werking van het bestuur in de documentatie. De documentatie biedt de besturen de mogelijkheid om alle detailinformatie die hun raadsleden wensen te krijgen, te integreren in de beleidsrapportering, zonder de focus op de hoofdlijnen in het meerjarenplan zelf te verliezen.

In de documentatie van het meerjarenplan 2026-2031 neemt het bestuur **minstens** de volgende achtergrondinformatie op:

- 1) de omgevingsanalyse;

- 2) het overzicht van alle beleidsdoelstellingen die in het meerjarenplan zijn opgenomen, met de bijbehorende actieplannen en acties, telkens met de bijbehorende ramingen van de ontvangsten en uitgaven voor de exploitatie, de investeringen en de financiering;
- 3) het overzicht van de toegestane werkings- en investeringssubsidies (per jaar);
- 4) het overzicht van de beleidsdomeinen en de beleidsvelden die er deel van uitmaken;
- 5) het overzicht van de jaarlijkse uitgaven en ontvangsten voor de exploitatie, de investeringen en de financiering per beleidsveld;
- 6) het overzicht van de jaarlijkse opbrengst per soort van belasting en per soort van retributie die het bestuur heft.

In vergelijking met het vorige meerjarenplan bevat de minimale inhoud van de documentatie bij het meerjarenplan twee extra onderdelen:

- het volledige overzicht van de jaarlijkse uitgaven en ontvangsten voor de exploitatie, de investeringen en de financiering per beleidsveld;
- het overzicht van de jaarlijkse opbrengst per soort retributie die het bestuur heft.

De regelgeving gaat voor het eerste overzicht uit van een presentatie op het niveau van het beleidsveld en een onderverdeling van de cijfers naar exploitatie, investeringen en financiering. Een bestuur kan er zelf voor kiezen om die gegevens nog gedetailleerder ter beschikking te stellen volgens een zelfgekozen onderverdeling, bijvoorbeeld door de cijfers voor (bepaalde van) de beleidsvelden uit te splitsen per beleidsitem of per (groep van) algemene rekening(en). De rubrieken waarvoor een bestuur geen uitgaven of ontvangsten heeft, hoeft het niet op te nemen.

Nieuw is ook de verplichting om voortaan de jaarlijkse ontvangsten en uitgaven in het detailoverzicht van de doelstellingenboom voor elk onderdeel (de beleidsdoelstellingen, de actieplannen en de acties) uit te splitsen volgens de indeling in exploitatie, investeringen en financiering. Die bijkomende informatie moet ervoor zorgen dat de raadsleden meer toegang krijgen tot de meer gedetailleerde achterliggende gegevens. Dat overzicht bevat ook de uitgaven en ontvangsten per beleidsveld voor de activiteiten die het bestuur niet in doelstellingen uitdrukt.

4 SPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN

4.1 Het gecumuleerd budgettair resultaat 2025

Bij de opmaak van het meerjarenplan 2026-2031 is de jaarrekening over het boekjaar 2025 nog niet beschikbaar. Het gecumuleerd budgettair resultaat van 2025 waarvan het bestuur in het meerjarenplan 2026-2031 vertrekt, blijkt in principe uit de gebudgetteerde cijfers voor 2025. Een bestuur dat daarvan wil afwijken, omdat het op het ogenblik van de opmaak van het meerjarenplan over andere en betere informatie beschikt, maakt gebruik van een alternatief schema M2 (staat van het financieel evenwicht) om

de geactualiseerde projectie weer te geven. Het moet de verantwoording voor die aanpassing opnemen in de toelichting. Het is niet voldoende om uit te gaan van een algemene prognose op basis van de afwijkingen die de voorbije jaren zijn opgetekend tussen de planningsdocumenten en de jaarrekening.

4.2 De uitgaven voor pensioenen

De budgettaire lasten voor pensioenen en pensioenbijdragen voor mandatarissen en personeelsleden nemen de volgende jaren sterk toe en zet druk op de gemeentefinanciën. Het is dus zowel voor de gemeenten als voor de Vlaamse overheid erg belangrijk om de evolutie van die kosten nauwgezet en op een eenvormige manier te kunnen opvolgen in de gemeentelijke boekhouding en de digitale rapportering over de gegevens van het meerjarenplan en de andere beleidsrapporten.

Steeds meer besturen hebben de afgelopen jaren met een verzekeringsinstelling (of een organisme voor de financiering van Pensioenen) een overeenkomst gesloten voor de financiering van hun pensioenverplichtingen voor mandatarissen en statutaire personeelsleden. Momenteel zijn in die situatie de werkelijk verschuldigde bedragen aan de RSZ en de gewezen mandatarissen enerzijds, en de betaalde herverzekeringbijdragen anderzijds, niet op een eenduidige wijze rechtstreeks af te leiden uit de boekhouding en de digitale rapportering over de gegevens van de beleidsrapporten. Over de opgebouwde “pensioenreserves” en de aanwending ervan bevat de digitale rapportering evenmin informatie.

Daarom is in het minimum algemeen rekeningenstelsel een standaardisering ingevoerd voor de registraties die vanaf boekjaar 2026 betrekking hebben op die transacties. In de rubriek “pensioenen en soortgelijke verplichtingen” zijn vier nieuwe minimum algemene rekeningen (MAR) toegevoegd. Die moeten een transparante en eenvormige registratie en rapportering mogelijk maken van de jaarlijkse bedragen en eenmalige stortingen die besturen aan hun verzekeraar betalen om hun “pensioenfonds” te spijzen enerzijds, en van de bedragen die de verzekeraars uit dat “pensioenfonds” aanwenden om pensioen- en pensioenbijdrageverplichtingen van besturen mee te voldoen anderzijds. Het betreft de volgende vier rekeningen:

- MAR 6242 - Bijdrage herverzekering pensioenen politiek en vast benoemd personeel;
- MAR 6243 - Bijdrage herverzekering werkgeversbijdragen wettelijke verzekeringen;
- MAR 6244 - Onttrekking herverzekering pensioenen politiek en vast benoemd personeel (-);
- MAR 6245 - Onttrekking herverzekering werkgeversbijdragen wettelijke verzekeringen (-).

Om in de boekhouding tot een eenvormige registratie te komen van de mutaties en de stand van de “pensioenfondsen”, die de verzekeraars beheren voor de financiering van de gemeentelijke pensioenverplichtingen ten aanzien van mandatarissen en statutairen, zijn de volgende nieuwe rekeningen ingevoerd in rubriek 04 (Aandeel van de herverzekeraar in de pensioenverplichtingen van het bestuur):

- MAR 040/1 - Fonds voor pensioenen politiek en vast benoemd personeel;
- MAR 042/3 - Fonds voor werkgeversbijdragen wettelijke verzekeringen.

De algemene rekeningen van rubriek 04 (Aandeel van de herverzekeraar in de pensioenverplichtingen van het bestuur) behoren uitsluitend tot de algemene boekhouding. Omdat het meerjarenplan alleen gebaseerd is op de budgettaire stromen komen de saldi op die rekeningen niet tot uiting in de schema's van de financiële nota van het meerjarenplan en in de digitale rapportering erover. Om de raadsleden in het meerjarenplan op een gepaste wijze te informeren is het nodig om de informatie over de stand van de pensioenreserves en de verwachte evolutie ervan te beschrijven in de toelichting van het meerjarenplan.

De bovenvermelde bijkomende rekeningen maken de rapportering over de middelen die de lokale besturen besteden aan de financiering van hun pensioenverplichtingen transparanter. Ze laten toe om de effectieve stromen (de verschuldigde basis- en responsabiliseringsbijdragen aan de RSZ, de verschuldigde pensioenen aan gepensioneerde mandatarissen) en de compenserende aanwending van het "reservefonds" uit te drukken in het registratiesysteem en erover te rapporteren in het meerjarenplan, de jaarrekening en de digitale rapportering over de gegevens van de beleidsrapporten aan de Vlaamse overheid. Zo moeten de raadsleden en de Vlaamse overheid een beter beeld krijgen van:

- de werkgeversbijdragen die de lokale besturen aan de RSZ werkelijk verschuldigd zijn voor de basis- en responsabiliseringsbijdrage voor de financiering van de wettelijke pensioenen (eerste pensioenpijler) van hun vast benoemde personeelsleden (MAR 6211 en 6219);
- de (jaarlijkse) premie of bijdrage die het bestuur betaalt aan de herverzekeraar voor de opbouw van het "reservefonds pensioenbijdragen" bij de herverzekeraar (MAR 6243);
- het bedrag van het "reservefonds pensioenbijdragen" dat is aangewend om (een deel van) de pensioenverplichtingen van een bepaald jaar te dragen (MAR 6245);
- de stand en de mutatie van het "reservefonds pensioenbijdragen" (MAR 042);
- de betaalde pensioenen aan gewezen uitvoerende mandatarissen en eventuele gepensioneerde ex-statutairen die niet onder het Gesolidariseerd Pensioenfonds vallen (MAR 6240 en 6241);
- de (jaarlijkse) premie of bijdrage die het bestuur betaalt aan de herverzekeraar voor de opbouw van het "reservefonds pensioenen" bij de herverzekeraar (MAR 6242);
- het bedrag van het "reservefonds pensioenen" dat is aangewend om (een deel van) de pensioenverplichtingen van een bepaald jaar te dragen (MAR 6244);
- de stand en de mutatie van het "reservefonds pensioenen" (MAR 040).

Het gebruik van de nieuwe rekeningen is geïllustreerd in de boekhoudfiches die beschikbaar zijn op de website van het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB). Net zoals dat bij andere minimum algemene rekeningen het geval is, staat het de besturen vrij die rekeningen intern zelf verder onder te verdelen in subrekeningen vanwege van specifiekere interne informatiebehoefte.

Om de raadsleden een transparant beeld te geven van de pensioenverplichtingen en -rechten is het nodig de pensioenplannen van het bestuur en de financiële uitwerking en gevolgen ervan voor de komende jaren op een passende wijze te beschrijven en te documenteren **in de toelichting van het meerjarenplan**. Daarbij kan het bestuur bijvoorbeeld uitgaan van de volgende onderdelen en informatie:

- 1) een onderdeel over het Gesolidariseerd Pensioenfonds voor statutairen (GPF), dat onder meer de volgende aspecten kan bevatten:
 - het jaar van aansluiting bij het GPF;
 - het aantal nog actieve statutairen en de reeds lopende pensioenen;
 - een verwijzing naar en toelichting van de inhoud van overeenkomsten van overgang en dienstverlening die (financiële) impact hebben;
 - een toelichting over de pensioenen van gewezen statutairen waarvoor het bestuur in het verleden gekozen heeft om die niet over te dragen aan het GPF en het beheer en de betaling ervan voor eigen rekening te houden;
 - het aantal actieven en gepensioneerden en de verwachte evolutie daarvan;
 - de jaarlijkse (geraamde) loonmassa in verhouding tot de jaarlijkse (geraamde) pensioenmassa, waarbij de verhouding de (geraamde) pensioenlast betekent;
 - de (geraamde) pensioenbijdragen (een basisbijdrage en eventueel een responsabiliseringsbijdrage) die verschuldigd zijn aan de RSZ;
 - een vergelijkende cijfers over de evolutie van de basis- en responsabiliseringsbijdrage door de jaren heen, en eventuele berekende pensioenvoorzieningen voor de toekomst;

- 2) een onderdeel over de pensioenverzekering en de bijdrageverzekering, indien van toepassing, dat onder meer de volgende toelichtende informatie kan bevatten:
 - een samenvatting van de belangrijkste kenmerken van de verzekeringsovereenkomst(en): op welke personeelsleden hebben ze betrekking, vanaf wanneer zijn ze van toepassing en wat zijn de belangrijkste inhoudelijke bepalingen;
 - de bedragen aan (jaarlijkse) premies, koopsommen en afhoudingen waarin is voorzien;
 - het bedrag en de (geraamde) evolutie van de pensioenreserve bij de herverzekeraar, en het aandeel daarvan in de totale pensioenverplichtingen (“de dekkingsgraad”);
 - de ondersteunende dienstverlening die de herverzekeraar biedt;

- 3) een onderdeel over de tweede pensioenpijler voor de contractuele personeelsleden, indien van toepassing, dat onder meer de volgende informatie kan bevatten:
 - de belangrijkste kenmerken van het verzekeringsplan;
 - het percentage dat binnen het bestuur van toepassing is voor de bovenwettelijke werkgeversbijdrage;
 - de (geraamde) jaarlijkse bijdragen;

Het bestuur kan ervoor kiezen om die informatie op te nemen als een rubriek onder de financiële risico's of als een afzonderlijk onderdeel van de toelichting van het meerjarenplan.

4.3 De opbrengsten uit retributies

De geraamde opbrengsten uit retributies moeten voortaan worden uitgesplitst volgens het soort retributiereglement waarover het gaat. De nieuwe detailindeling met 37 nieuwe MAR in de rubriek “opbrengsten uit retributies” vertoont een zekere analogie met de al bestaande indeling voor de ontvangsten uit lokale belastingen. De nieuwe indeling is terug te vinden in het minimum algemeen rekeningenstelsel, dat een bijlage is in het MB BBC.

4.4 De opbrengsten uit boetes

De rubriek voor de boetes maakt voortaan een onderscheid tussen vijf categorieën om de rapportering over de inkomsten uit gemeentelijke administratieve sancties en boetes in het kader van lage emissiezones transparanter te maken. De besturen moeten de geraamde inkomsten daarvoor opnemen onder de volgende algemene rekeningen:

- MAR 7390: GAS-boetes voor lichte snelheidsovertredingen (GAS 5);
- MAR 7391: GAS-boetes voor inbreuken inzake stilstaan, parkeren en autoluwe zones (GAS 4);
- MAR 7392/5: Andere GAS-boetes;
- MAR 7396: Boetes in het kader van de lage emissiezone;
- MAR 7397/9: Andere administratieve sancties.

4.5 Leasing en soortgelijke schulden

Voor de schulden uit leasingcontracten en soortgelijke overeenkomsten (bijvoorbeeld erfpachten) maakt het minimum algemeen rekeningenstelsel voortaan een onderscheid tussen schulden aan kredietinstellingen (MAR 1721 en 4221) en schulden aan andere entiteiten dan kredietinstellingen (MAR 1722 en 4222). Bij die laatste categorie duidt het bestuur met een verplicht eindcijfer ook het type schuldeiser aan (bijvoorbeeld de gemeente, de provincie het autonoom gemeente- of provinciebedrijf, een intergemeentelijk samenwerkingsverband).

Die verfijningen laten de besturen toe om in de toelichting bij (het schema over) de financiële schulden op een meer gedifferentieerde wijze te rapporteren over de aard van de financiële schulden. Zo kan een bestuur bijvoorbeeld expliciet wijzen op het deel van de schuld dat betrekking heeft op langlopende termijnovereenkomsten (bijvoorbeeld erfpachten, PPS-contracten) of op investeringen voor de verledning van de openbare verlichting die vereffend worden met (jaarlijkse) kapitaalsverminderingen in de participatie in de energie-intercommunale.

4.6 Digitale rapportering

Onmiddellijk na de vaststelling van het meerjarenplan door de raad moet het bestuur de digitale rapportering met de gegevens over dat meerjarenplan via de geijkte weg aan ABB bezorgen, namelijk via het deel van het digitale loket van ABB dat daarvoor bestemd is, of rechtstreeks vanuit de lokale toepassing. Bij de indiening duiden de besturen de volgende kenmerken aan:

- status: 'origineel';
- rapportjaar: '2026';
- oormerk: 'beginkrediet';
- kredietjaar: '2026'.

Het meerjarenplan dat de raadsleden vaststellen en de digitale rapportering over de gegevens die erin zijn opgenomen, komen uit hetzelfde boekhoudsysteem. Beide rapporteringen moeten perfect op elkaar aansluiten. Als er een verschil tussen bestaat, is minstens een van beide rapporteringen niet correct. In dat geval is het bovendien niet duidelijk welke van de twee de realiteit juist weergeeft.

Die overeenstemming is er uiteraard alleen als beide rapporteringen gebaseerd zijn op dezelfde gegevens. Als er toch verschillen tussen beide rapporteringen zijn, kan de toestand van de financiën van het bestuur niet correct worden beoordeeld, wat aanleiding zou moeten geven tot een toezichtmaatregel.

Daarom zal elk bestuur dat zich voor die service heeft ingeschreven na de verwerking van de bezorgde digitale rapportering over het meerjarenplan een beknopte bevestigingsmail van ABB krijgen. Die bevestiging bevat een feedbackrapport met de samenvatting van de aangeleverde gegevens en een verwijzing naar de controletool op de website van ABB waarmee elk bestuur vanaf de dag nadien zelf de belangrijkste schema's van de beleidsrapporten opnieuw kan samenstellen op basis van de aangeleverde digitale rapportering (zie: <https://www.vlaanderen.be/lokaal-bestuur/financieel-beleid-en-beheer-bbc/interne-controle-beleidsrapporten>).

Zo kan elk bestuur bij de aanlevering van de digitale rapportering over de gegevens van het meerjarenplan bij wijze van interne controle zelf op een eenvoudige manier nagaan of er overeenstemming is tussen de digitale rapportering en het vastgestelde meerjarenplan. Besturen kunnen ervoor kiezen om die interne controle ook al uit te voeren vooraleer ze het ontwerp van meerjarenplan voorleggen aan de raad door een digitale rapportering over de gegevens van het meerjarenplan met de status "voorlopig" in te sturen.

4.7 De kwaliteit van de registraties

Voor de betrouwbaarheid en bruikbaarheid van de gegevens die in de meerjarenplannen zijn opgenomen, is het van belang dat de besturen alle registraties nauwgezet en kwaliteitsvol uitvoeren. Ik vraag de besturen daarbij in het bijzonder om oog te hebben voor het gebruik van de juiste algemene rekeningen, beleidsvelden, economischesectorcodes en externerapporteringscodes.

Omdat de economischesectorcodes niet voor alle verrichtingen even belangrijk zijn, bevat de regelgeving een lijst van de minimum algemene rekeningen waarvoor de economischesectorcode van belang is. Het

betreft vooral de verkregen en toegestane werkings- en investeringssubsidies, de betaalde waarborgen, de verkopen van vaste activa, de leningen die het bestuur toestaat aan derden, de leasingovereenkomsten en de andere leningen dan die bij een financiële instelling. De volledige lijst is opgenomen in de bijlage bij het ministerieel besluit over BBC. Voor de ramingen bij andere algemene rekeningen mogen de besturen de waarde NULL gebruiken.

Daarnaast wil ik erop wijzen dat de gegevens van de digitale rapportering over het meerjarenplan in het kader van de open data publiek ter beschikking gesteld worden van alle potentiële gebruikers van informatie over de lokale en provinciale besturen. Op basis van die gegevens en op basis van specifieke analysetools kunnen allerhande analyses en vergelijkingen worden gemaakt. De kwaliteit van al die analyses is uiteraard recht evenredig met de kwaliteit van de basisgegevens waarop ze steunen.

4.8 Wat als er op 1 januari 2026 geen meerjarenplan is?

Als een bestuur in 2025 geen meerjarenplan heeft vastgesteld of de digitale rapportering erover niet tijdig bezorgt, beschikt het op 1 januari 2026 niet over uitvoerbare kredieten. Het kan dan alleen nieuwe verbintenissen aangaan of bestaande verbintenissen wijzigen als ze voorafgaandelijk zijn goedgekeurd door de raad. Bovendien betreft het alleen verbintenissen die behoren tot de exploitatie en die verband houden met de courante werking en de bestaande dienstverlening.

Zolang er geen uitvoerbare kredieten zijn, kan een bestuur alleen uitgaven doen voor bestaande verbintenissen die het is aangegaan vóór 2026 en voor nieuwe verbintenissen die volgens de bovenvermelde procedure en voorwaarden zijn goedgekeurd. Er bestaat geen regeling met voorlopige twaalfden.

5 ONDERSTEUNING DOOR ABB

Voor verdere toelichting over de procedure van de opmaak en de inhoud van het meerjarenplan verwijst ik in de eerste plaats naar de website van ABB, waar u zowel de regelgeving als bijkomend ondersteunend materiaal kunt raadplegen: <https://www.vlaanderen.be/lokaal-bestuur/financieel-beleid-en-beheer-bbc>.

Op die website is gedetailleerde informatie en een ruim aanbod ondersteunend materiaal over de BBC beschikbaar. Naast bijkomende algemene informatie over de opmaakvoorwaarden voor de beleidsrapporten, vindt u daar duiding bij de wijzigingen in BBC 3.0, boekhoudfiches, berekeningstools, omzettingstabellen, meer informatie over de digitale rapportering, een begrippenkader, een toelichting over BBC in kort bestek, financiële analyserapporten, datatools met historische cijfers over de lokale financiën in het algemeen en per bestuur, toelichtend videomateriaal, enzovoort.

ABB vult het aanbod op die webstek op permanente basis aan met nieuw materiaal. Voor specifieke toepassingsvragen over de BBC kunt u mailen: bbcgop@vlaanderen.be. Vragen over de digitale rapportering

kunt u stellen op bbcdr@vlaanderen.be. Als u een vraag heeft over de algemene financieringsfondsen, kunt u mailen naar fondsen@vlaanderen.be.

De volgende omzendbrieven worden opgeheven:

1° omzendbrief KB/ABB 2019/4 van 3 mei 2019 over de strategische meerjarenplannen 2020-2025 van de lokale en provinciale besturen volgens de beleids- en beheerscyclus;

2° omzendbrief KBBJ/ABB 2020/3 van 18 september 2020 over de aanpassing van de meerjarenplannen 2020-2025 van de lokale en provinciale besturen volgens de beleids- en beheerscyclus.

Ik verzoek de gouverneurs om de datum van de publicatie van deze omzendbrief in het Belgisch Staatsblad te vermelden in het bestuursmemoriaal.

Ik bezorg alle lokale en provinciale besturen via het digitale loket rechtstreeks een exemplaar van deze omzendbrief. De omzendbrief kan ook worden geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/lokaal-bestuur/regelgeving>.

Hilde CREVITS

Vlaams minister van Binnenland, Steden- en Plattelandsbeleid, Samenleven, Integratie en Inburgering, Bestuurszaken, Sociale Economie en Zeevisserij

Bijlage 1: Schematisch overzicht van de samenstelling van het meerjarenplan

MEERJARENPLAN 2026-2031
1. Strategische nota <ul style="list-style-type: none">- Beleidsverklaring: beschrijving van het geplande beleid + financiële kerncijfers- Overzicht met beschrijving van <u>alle</u> beleidsdoelstellingen- Omschrijving prioritaire acties met verwachte ontvangsten en uitgaven- Verwijzing naar overzicht van alle beleidsdoelstellingen, actieplannen en acties, met ramingen
2. Financiële nota <ul style="list-style-type: none">- Schema M1: financieel doelstellingenplan- Schema M2: staat van het financieel evenwicht- Schema M3: overzicht van de kredieten
3. Toelichting <ul style="list-style-type: none">- Schema T1: uitgaven en ontvangsten volgens de beleidsdomeinen- Schema T2: uitgaven en ontvangsten volgens de economische indeling ervan- Schema T3: evolutie van de financiële schulden- Overzicht van de investeringen- Beschrijving van de financiële risico's- Overzicht van de personeelsinzet- Overzicht van de IGS en de andere verbonden entiteiten- Beschrijving van de grondslagen en de assumpties- Plaats waar documentatie bij het meerjarenplan beschikbaar is- Andere relevante toelichtende informatie
DOCUMENTATIE BIJ HET MEERJARENPLAN 2026-2031
<ul style="list-style-type: none">- Omgevingsanalyse- Overzicht van alle beleidsdoelstellingen, actieplannen en acties, met ramingen- Toegestane werkings- en investeringssubsidies- Samenstelling van de beleidsdomeinen- Overzicht van de opbrengsten per belastingsoort- Overzicht van de opbrengsten per retributiesoort- Overzicht van de uitgaven en ontvangsten per beleidsveld- Alle andere relevante informatie

Bijlage 2: overzicht van nuttige websites

- [Federaal Planbureau](#)
- [FOD Economie](#)
- [FOD Financiën](#)
- [Belgische inflatiecijfers](#)
- [Nationale Bank van België](#)
- [Vlaamse Belastingdienst](#)
- [Vlaamse Nutsregulator](#)
- [Belfius](#)
- [Statistiek Vlaanderen](#)
- [Statbel](#)
- [ABB \(Lokaal Bestuur – Financieel beleid en beheer \(BBC\)\)](#)
- [ABB \(Lokaal Bestuur – Financiering\)](#)
- [VVSG](#)
- [VVP](#)
- [Gemeente- en stadsmonitor](#)
- [Provincie in cijfers](#)
-